

Nederlandse wapenleveranties aan Chili

*“We moeten de juiste prioriteiten kiezen en onderwijs
boven militarisering stellen.”*

President van Costa Rica, Oscar Arias over de Zuidamerikaanse wapenwedloop.

oktober 2006
Campagne tegen Wapenhandel

De Campagne tegen Wapenhandel is een stichting die (Nederlandse) wapenexporten aanklaagt. Te vaak komen wapens terecht in landen die in of op de rand van oorlog verkeren of waar mensenrechten worden geschonden. Wapenaankopen gaan dikwijls ten koste van nuttiger investeringen, zoals in gezondheidszorg en onderwijs. Wij richten ons op onderzoek, informeren pers en politiek, zetten campagnes op en voeren geweldloze acties.

Colofon

Auteur: Mark Akkerman

Redactie: Frank Slijper, Martin Broek

Met dank aan: Oxfam Novib

Uitgave: oktober 2006

Citaat voorpagina en pagina 3 uit: 'Just What Latin America Needed--A New Arms Race', Miami Herald, 17 september 2006. Oscar Arias is winnaar van de Nobelprijs voor de vrede en president van Costa Rica.

Foto's voorpagina: Leopard tank, F-16's, Luchtverdedigingsfregat en Harpoon-raket.

Deze achtergrond brochure is uitgegeven door de Campagne tegen Wapenhandel in het kader van het project 'Monitoring Nederlandse Wapenhandel'. Wil je meer weten over de Campagne tegen Wapenhandel kijk dan op onze website: www.stopwapenhandel.org

Campagne tegen Wapenhandel

Anna Spenglerstraat 71

1054 NH Amsterdam

tel/fax: 020-6164684

giro: 3767096

e-mail: info@stopwapenhandel.org

Nederlandse wapenleveranties aan Chili

Mark Akkerman

Campagne tegen Wapenhandel

“Latin America’s growing military spending is not only a recipe for continued poverty, it may also pave the way to stronger militaries that sooner or later -- especially amid the region’s growing street crime crisis -- may be tempted to take power. It’s a dangerous trend on both counts.”

President van Costa Rica, Oscar Arias over de Zuidamerikaanse wapenwedloop.

Nederlandse wapenleveranties aan Chili

Chili is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een grote koper op de internationale defensiemarkt. Nederland is een van de landen waar sinds 1997 veel wapens worden afgenomen, vooral afgestoten krijgsmachtmaterieel.

In het licht van de scheve inkomensverdeling in Chili, de armoede in het land en grensgeschillen met Peru is dit een zorgelijke ontwikkeling. De bewapeningswoede komt na jaren van relatief beperkte wapenuitgaven en dreigt nu over te slaan naar de regio. De Nederlandse regering meent dat er niets aan de hand is en sluit de ene na de andere wapenorder af.

Miljoenenorders uit Chili

Sinds halverwege de jaren '90 stromen de grote wapenorders uit Chili binnen. Het gaat hierbij voornamelijk om afgestoten defensiematerieel en bijbehorende apparatuur.

Afgegeven exportvergunningen voor definitieve uitvoer militaire goederen naar Chili (1997-2005) ¹		
Vergunningen met een waarde van meer dan 0,5 miljoen euro		
Jaar	Omschrijving vergunning	Waarde (euro)
1998	Munitie voor Leopard tanks	0,8 miljoen
1998	Oefenmaterieel en -apparatuur voor Leopard tanks	4,0 miljoen
1998	Leopard tanks	43,7 miljoen
2001	Munitie voor Leopard tanks	0,6 miljoen
2001	Bruggleggers met bruggen en toebehoren	10,1 miljoen
2005	Marinefregatten	290 miljoen
2005	Harpoonraketten	5,4 miljoen
2006	<i>F16-vliegtuigen</i>	<i>ca. 150 miljoen²</i>

1 Over de jaren 2002 en 2003 zijn geen per exportvergunning gespecificeerde gegevens beschikbaar. De totale waarden van de in die jaren afgegeven vergunningen voor exporten naar Chili zijn echter van een dusdanig niveau dat er geen ruimte is voor vergunningen die een waarde van meer dan 0,5 miljoen euro vertegenwoordigen.

De meest in het oog springende orders zijn die van 240 Leopard tanks (1998 en 2000), materieel ten behoeve van houwitsers (1999 en 2001), vier marinefregatten (2005) en de komende leverantie van 18 F16's (2006 en 2007).³ Met deze laatste order, waarvan gegevens over de vergunning nog niet gepubliceerd zijn, zou zo'n 150 miljoen euro gemoeid zijn.⁴ Al met al is er vanuit Nederland de afgelopen jaren materieel voor een half leger aan Chili geleverd.

Steekpenningen en Pinochet

De Leopard-vergunning uit 1998 behelsde naast de levering van tanks ook de opleiding van Chileense militairen om ermee om te gaan.⁵ De handel verliep via RDM, een van de bedrijven van de omstrede zakenman Joep van den Nieuwenhuyzen, en is om twee redenen controversieel. In de eerste plaats was de afnemer van de tanks het Chileense bedrijf Famae, de huisfabrikant van de Chileense landmacht.⁶ Famae is opgericht door Pinochet, die ten tijde van de deal met RDM nog altijd als adviseur aan het bedrijf verbonden was. Van den Nieuwenhuizen zou zelf rechtstreeks contact met hem gehad hebben.⁷ In de Tweede Kamer werd dit destijds niet opgepikt. Defensie verkocht de Leopard tanks bewust voor een spotprijs aan RDM, zodat zichzelf geen contract met de Chileense overheid hoefde af te sluiten.⁸ "Voordeel van deze constructie is (...) dat besprekingen op overheidsniveau kunnen worden vermeden", schreef Minister van Defensie Voorhoeve aan Minister van Buitenlandse Zaken Van Mierlo.⁹ Dit was belangrijk, omdat het regeringsbeleid was dat men zelf geen wapens aan het Chileense leger leverde, zolang Pinochet nog bevelhebber van dit leger was.¹⁰ Het contract met RDM werd in december 1997 getekend.¹¹ Pas in

2 Vergunningsgegevens zijn nog niet beschikbaar, geschatte waarde op basis van Chileense pers – zie noot 4.

3 Ministerie van Defensie, Chili koopt achttien F16's luchtmacht, 16 december 2005.

4 Campagne tegen Wapenhandel, Chili voedt militaire ambities met Nederlandse wapens, VD AMOK, nummer 4, 2005.

5 Campagne tegen Wapenhandel, Chili voedt militaire ambities met Nederlandse wapens, VD AMOK, nummer 4, 2005.

6 Famae kwam zelf in 1991 in opspraak door de illegale levering van wapens en munitie aan het Kroatische leger. Een zending in kratten met het opschrift 'medicijnen' en een vrachtbrief van het militaire hospitaal in Santiago, werd op het vliegveld van Boedapest onderschept; NRC Handelsblad, Wapenzending voor strijd in Joegoslavië is afkomstig uit Chili, 12 december 1991.

7 Ko Colijn en Paul Rusman, Een lucratieve transactie met een dictator – Oude Nederlandse tanks voor Chili, Vrij Nederland, 24 oktober 1998.

8 Anton Foek, Pinochet's Dutch secret, CorpWatch, 24 juli 2006.

9 Joep Dohmen, 'RDM betaalde 9 miljoen dollar aan Pinochet', NRC Handelsblad, 3 juni 2006.

10 Joep Dohmen, Een faire vergoeding voor Pinochet, NRC Handelsblad, 3 juni 2006.

11 Ko Colijn en Paul Rusman, Oude Nederlandse tanks voor Chili, Vrij Nederland, 24 oktober

maart 1998 legt Pinochet de functie van bevelhebber neer.¹² Hij wordt dan wel tot senator-voor-het-leven benoemd.¹³

Ten tweede werd in september 2005 bekend dat de contacten met Pinochet nog dubieuzer waren dan al bekend was. Uit een Chileens gerechtelijk onderzoek naar de financiële handel en wandel van Pinochet bleek dat RDM rond de tankdeal zo'n 1,5 miljoen euro smeergeld aan Pinochet had betaald.¹⁴ Later werd bekend dat het zelfs om zo'n 9 miljoen dollar ging.¹⁵ Betalingen verliepen via RDM Holding NV, die op de Nederlandse Antillen was gevestigd.

De onthullingen in september 2005 leiden wel tot vragen van SP-Kamerlid Van Velzen. Uit de beantwoording komt sterk naar voren dat Staatssecretaris Van der Knaap van Defensie niet van plan is iets met het bekend worden van deze affaire te doen.¹⁶ In maart 2006 stelt de regering in antwoord op aanvullende vragen dat "alle voornoemde verkopen hebben plaatsgevonden na het aftreden van Pinochet als bevelhebber van het leger en bij het afsluiten van de contracten tussen Defensie en Famae is niet gebleken van enige betrokkenheid van Pinochet." Het ging bij deze contracten naast de Leopard tanks ook om verkoop van munitie en pantservoertuigen.¹⁷

Het is mogelijk dat Pinochet niet betrokken was bij de bedoelde contracten, al was het maar omdat van Defensie geen steekpenningen te verwachten waren. Zijn algemene betrokkenheid bij Famae zette zich echter in ieder geval nog tot 2004 door.¹⁸ Ook gaat de beantwoording voorbij aan contacten over wapenverkoop met de Chileense overheid, die er wel degelijk ook voor 1998 al waren. In de beantwoording van latere Kamervragen van Van Velzen (SP) schrijft Staatssecretaris Van der Knaap hierover: "Aan de Chileense regering is in 1993 de catalogus met voor verkoop beschikbaar overtollig defensiematerieel aangeboden. Contacten met de militaire attaché op de Chileense ambassade te Bonn in 1995 hadden een uitnodiging voor een bezoek aan Chili tot gevolg. Dit bezoek heeft medio 1995 plaats gehad."¹⁹

1998.

12 De vergunning is aangevraagd op 11 december 1997 en afgegeven vlak nadat Pinochet zijn functie van bevelhebber neerlegde, op 9 april 1998.

13 NOS nieuws, Chronologie affaire oud-dictator Pinochet, 2004.

14 ANP, 'RDM betaalde Pinochet smeergeld', 10 september 2005.

15 Joep Dohmen, 'RDM betaalde 9 miljoen dollar aan Pinochet', NRC Handelsblad, 3 juni 2006; Anton Foek, Pinochet's Dutch secret, CorpWatch, 24 juli 2006.

16 Ministerie van Defensie, Beantwoording Kamervragen Van Velzen over de betaling van smeergeld aan generaal Pinochet, 199, 26 oktober 2005.

17 Tweede Kamer, Wapenexportbeleid – verslag van een schriftelijk overleg, 22054 nr. 98, vastgesteld 7 maart 2006.

18 Liz Chong, BAE could face inquiry over Pinochet bribes claim, Times, 16 september 2005.

19 Tweede Kamer, Beantwoording Kamervragen Van Velzen over de verkoop van Nederlandse tanks aan Chili, 1835, 10 juli 2006.

Chileense onderzoekers van de witwasbrigade van de politie, Brilac, nemen de steekpenningen-affaire duidelijk serieuzer dan de Nederlandse regering. In mei 2006 kondigen ze aan Van den Nieuwenhuyzen te willen verhoren over het betalen van smeergeld aan Pinochet en aan twee van zijn naaste medewerkers: de persoonlijk secretaris van Pinochet en de voormalige directeur van Famae.²⁰ Op het moment van schrijven had de Chileense onderzoeksrechter nog geen besluit genomen over het verzoek tot het horen van Van den Nieuwenhuyzen.²¹

Al eerder, in 1994, bezocht Pinochet, toen nog opperbevelhebber van het Chileense leger, onder valse naam Nederland tijdens een reis door Europa in het kader van wapenhandel. Hij was toen onderweg naar Tsjechië, op uitnodiging van wapenbedrijf Omnipol.²² Het is onduidelijk of hij toen ook in Nederland contacten gehad heeft rond wapenleveranties. Wel was er kritiek op de Nederlandse overheid die, ondanks dat de aanwezigheid van Pinochet bekend was, geen aanstalten maakte om hem te arresteren op grond van het Martelverdrag.²³

Beslag

In maart 2006 liet een Nederlandse rechtbank beslag leggen op een van de fregatten die de Chileense marine had overgenomen. De beslaglegging vond plaats op vordering van het bedrijf Azeta, dat een al sinds 1979 lopend juridisch conflict met de Chileense staat heeft over de verpachting van grond. Volgens een woordvoerder van het Ministerie van Defensie hoefde Chili zich echter geen zorgen te maken: het schip zou gewoon uitvaren.²⁴ Het lijkt erop dat dit inmiddels inderdaad gebeurd is. Op 17 juli is het luchtverdedigingsfregat Hr.Ms. Witte de With aan de Chileense marine overgedragen.²⁵

20 Brabants Dagblad, Chili wil Van den Nieuwenhuyzen horen, 19 mei 2006.

21 Joep Dohmen, Politie Chili wil Nederlander horen, NRC Handelsblad, 22 mei 2005.

22 Bas Soetenhorst, Verblijf 'Escudero' Pinochet in Amsterdam mysterie, Parool, 30 mei 1994.

23 Max Arian, Chileense spookverschijning, Groene Amsterdammer, 1 juni 1994.

24 ANP, Beslag op Nederlands fregat voor Chili, 26 maart 2006. In Chili was de beslaglegging uitgebreid in het nieuws.

25 Ministerie van Defensie, Overdracht fregat aan Chili, persbericht, 18 juli 2006. In april 2007 zal het vierde en laatste fregat, de Tjerk Hiddes, volgen.

Totale waarde afgegeven exportvergunningen voor militaire goederen naar Chili (1997-2005)

Jaar	Waarde (euro)	Jaar	Waarde (euro)
1997	0,09 miljoen	2002	0,51 miljoen
1998	56,17 miljoen	2003	0,52 miljoen
1999	1,68 miljoen	2004	0,55 miljoen
2000	0,18 miljoen	2005	295,6 miljoen
2001	10,80 miljoen	Totaal (1997-2005)	366,1 miljoen

Bronnen: Jaarrapportages wapenexportbeleid (1997-2005), Ministerie van Economische Zaken.

Aankopen in andere landen

Nederland is niet het enige land waar Chili de afgelopen jaren grote defensieaankopen heeft gedaan. Zo ontving Chili in november 2005 twee onderzeeboten van het type Scorpene, geproduceerd door het Franse bedrijf DCN en het Spaanse Navantia (voorheen BAZAN/Izar). De kosten bedroegen tussen de 420 en 500 miljoen dollar.²⁶ In 2002 werden voor 500 miljoen dollar tien F16's van het Amerikaanse bedrijf Lockheed Martin gekocht, die in 2005 en 2006 geleverd worden.²⁷ Nadat in september 2003 al een fregat van het Verenigd Koninkrijk was gekocht²⁸, volgde in september 2005 een koopovereenkomst, ter waarde van 135 miljoen pond (ongeveer 200 miljoen euro), met het Britse Ministerie van Defensie voor drie afgestoten fregatten, gebruiksklaar te maken door BAE Systems.²⁹ En in maart 2006 sloot Chili een deal met Duitsland voor de aankoop van 118 afgestoten Leopard 2 tanks, ter vervanging van 131 Leopard tanks die mogelijk buiten gebruik gesteld gaan worden.³⁰

Ook bij aankopen vanuit het Verenigd Koninkrijk, met name die waar BAE Systems bij betrokken zijn, zou smeergeld aan Pinochet betaald zijn.³¹ De contacten tussen Pinochet en BAE Systems dateren al van vlak na zijn

26 DCN press release, DCN delivers first new-generation submarine to Chilean Navy, 9 september 2005.

27 Arms Control Association, Chile commits to purchase F-16 Fighters, News brief, March 2002; Lockheed Martin, Lockheed Martin flies first F-16 for Chile, 6 juli 2005.

28 Navy News, Frigate to be handed to Chilean Navy, 5 september 2003.

29 UK Ministry of Defence, MoD concludes sale of Type 23 Frigates to Chile, 7 september 2005; BAE Systems, BAE Systems to lead 134m contract for Chile ships, 8 september 2005.

30 Reuters, Chile concludes deal to buy 118 tanks from Germany, 24 maart 2006; en People's Daily Online, Chile to buy 118 Leopard tanks from Germany, 25 maart 2006.

31 David Leigh, David Pallister and Suzanne Goldenberg, Secret Pinochet payments linked to BAE, Guardian, 18 december 2004.

terugtrekken als staatshoofd. In 1991 bezocht hij het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld voor overleg met Royal Ordnance, een dochter van BAE Systems (toen nog British Aerospace), waarmee het Chileense leger gezamenlijk een raket ontwikkelde.³²

Chileense defensieuitgaven

Hoewel de Chileense defensieuitgaven na het aftreden van Pinochet als staatshoofd in eerste instantie daalden, zijn ze de afgelopen jaren explosief gestegen; de geplande uitgaven voor 2006 betekenen meer dan een verdubbeling van de uitgaven voor 1999. Volgens de Military Balance van het International Institute for Strategic Studies (IISS) had Chili in de eerste jaren van deze eeuw de hoogste defensieuitgaven per inwoner in Zuid-Amerika.³³

Doordat het Bruto Nationaal Product (BNP) onder invloed van de stijgende koperinkomsten, eveneens snel stijgt, blijven de defensieuitgaven als percentage hiervan ongeveer gelijk op zo'n 3,5%, al is ook hierbij wel sprake van een duidelijke stijging sinds 1997. De uitgaven voor militaire doeleinden bedragen voor 2005 en 2006 tussen de 15 en 20% van de totale overheidsuitgaven.³⁴ Ter vergelijking: de uitgaven voor onderwijs liggen op een iets hoger niveau, die voor gezondheidszorg beduidend lager.

De internationale organisaties Amnesty International, IANSA en Oxfam leveren in hun rapport 'Guns or Growth' felle kritiek op de hoge defensieuitgaven van ontwikkelingslanden, waarbij Chili als een van de meest sprekende voorbeelden genomen wordt.³⁵

32 NRC Handelsblad, Pinochet bezoekt wapenfabrieken in Groot-Brittannië, 29 april 1991; NRC Handelsblad, Pinochet op reis voor aankoop van wapens, 13 mei 1991.

33 Council on Hemispheric Affairs, The Peru – Chile arms race: current ramifications of a bitter history, 15 september 2005.

34 Armen Kouyoumdjian, Chile's 2005 Defence Expenditure plans, 7 oktober 2004; Armen Kouyoumdjian, Chile's 2006 Defence Expenditure plans, 1 oktober 2005.

35 Amnesty International, IANSA, Oxfam, Guns or Growth? - Assessing the impact of arms sales on sustainable development, juni 2004; American Embassy Santiago, President Lagos approves F16 deal, 2 februari 2002.

Defensieuitgaven Chili (1988-2006)					
Jaar	Uitgaven (miljoen \$)	Uitgaven als % van BNP	Jaar	Uitgaven (miljoen \$)	Uitgaven als % van BNP
1988	1704	5,0 %	1998	2115	3,2%
1989	1510	4,2 %	1999	2240	3,4 %
1990	1551	4,3 %	2000	2371	3,7 %
1991	1598	3,9 %	2001	2461	3,7 %
1992	1655	3,7 %	2002	2625	3,8 %
1993	1696	3,6 %	2003	2521	3,5 %
1994	1715	3,6 %	2004	3178	3,5%
1995	1757	3,3 %	2005	3816	3,7%
1996	1823	3,1 %	2006	4508 ³⁶	
1997	1984	3,1%			

Bronnen: SIPRI, Chili – military expenditure; Armen Kouyoumdjian, Chile's 2005 Defence Expenditure plans, 7 oktober 2004; Armen Kouyoumdjian, Chile's 2006 Defence Expenditure plans, 1 oktober 2005

Koper

De huidige economische groei van Chili steunt bijna volledig op de stijgende koperprijs op de wereldmarkt. Sinds het begin van deze eeuw is koper ongeveer vier keer zo duur geworden. Chili is verantwoordelijk voor een derde van de wereldproductie van koper en is daarmee wereldwijd de grootste producent en exporteur. Hoewel de verwachting is dat de koperprijs weer gaat dalen, met name doordat de winning duurder wordt en het aanbod kan toenemen, profiteert Chili op het moment enorm van zijn kopervoorraden, uitgedrukt in handelsoverschotten van miljarden euro's.³⁷

Wettelijk is vastgelegd dat 10% van de opbrengsten van het staatskoperbedrijf COLDECO, met een minimum van 200 miljoen dollar per jaar, aan de krijgsmacht wordt toegewezen voor de aankoop van wapens. Wapenaankopen die met dit geld worden gedaan, behoeven geen parlementaire goedkeuring en onttrekken zich aldus aan parlementaire en civiele controle en besluitvorming. Deze in de Grondwet vastgelegde bepaling, bekend als de 'Copper Law', een erfenis van het Pinochet-regime, bepaalt bovendien dat de totale defensie-uitgaven nooit onder het niveau van 1989 mogen komen.³⁸

36 Het bedrag over 2006 betreft een schatting van Armen Kouyoumdjian.

37 Gustavo González, Koperprijzen naar historisch record, IPS, 23 april 2006.

38 Amnesty International, IANSA, Oxfam, Guns or Growth? - Assessing the impact of arms

Grensgeschil met Peru

Er zijn al jaren grensgeschillen tussen Chili en Peru. Het conflict laaide in de herfst van 2005 weer op, toen de regering in Peru middels een nieuwe wet een betwist stuk zee opeiste. De grensgeschillen leiden regelmatig tot ernstige diplomatieke spanningen; zo schortte Peru in mei 2005 nog gesprekken met Chili over vrijhandel en vertrouwenwekkende maatregelen op.³⁹ De stroom Chileense wapenaankopen wordt vanuit Peru met argusogen bekeken en leidt tot een kleine regionale wapenwedloop. Peru richtte een National Defense Fund op voor wapenaankopen en koopt vooral materieel op marinegebied. Het land heeft echter aanzienlijk minder te besteden dan Chili.⁴⁰ Extra militaire uitgaven in Peru zullen ook daar ten koste gaan van mogelijkheden voor armoedebestrijding, terwijl in 2003 nog ruim 50% van de bevolking onder de armoedegrens leefde.⁴¹ Bovendien roepen de Peruaanse wapenaankopen, zoals de aanschaf van vier Lupo-fregatten, op hun beurt weer protest van buurland Ecuador op.⁴²

De spanningen tussen Chili en Peru zijn voor de Nederlandse regering geen reden wapenexporten naar Chili stop te zetten. In de beantwoording van Kamervragen schrijft de Minister van Economische Zaken in maart 2006: "Ondanks stevige retoriek over het dispuut over de zeegrens zijn de betrekkingen tussen Peru en Chili goed. De wederzijdse belangen bij een goede relatie zijn groot en bilaterale gevoeligheden worden op zakelijke wijze afgehandeld."⁴³

Ook in 2005, rond de verkoop van afgestoten fregatten aan Chili, zag de regering geen problemen: "De voorgenomen verkoop van fregatten aan Chili is getoetst aan de criteria van de Europese gedragscode. Naar opvatting van de regering is deze verkoop in overeenstemming met de criteria van de Code en is de verkoop geen bedreiging voor de stabiliteit in de regio."⁴⁴

sales on sustainable development, June 2004; American Embassy Santiago, President Lagos approves F16 deal, 2 februari 2002.

39 BBC News, Peru-Chile border row escalates, 4 november 2005.

40 Angel Paez, Peru: President picks military weapons over help for the poor, IPS/GIN, 14 november 2005; Campagne tegen Wapenhandel, Chili voedt militaire ambities met Nederlandse wapens, VD AMOK, nummer 4, 2005. De defensieuitgaven van Peru zijn overigens wel beduidend lager dan die van Chili en schommelen tussen de 1 en 2% van het BNP. Nederlandse wapenexport naar Peru is gering en vooral marinegericht.

41 CIA, The World Factbook – Peru, 2006.

42 Rosendo Fraga, The armed forces roll in Latin America, juni 2005.

43 Ministerie van Economische Zaken en Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording schriftelijke vragen inzake het Nederlandse wapenexportbeleid in 2004, DVB/WW-086/06, 6 maart 2006.

44 Tweede Kamer, Wapenexportbeleid – verslag van een schriftelijk overleg, 22054 nr. 86, vastgesteld 2 maart 2005.

Naast het actueel spelende grensgeschil met Peru, spelen op de achtergrond ook nog oude grensconflicten tussen Chili en Argentinië en Chili en Bolivia.⁴⁵ Met name in Bolivia speelt dat conflict nog wel eens op, omdat het draait om de belangrijk geachte rechtstreekse toegang tot de Stille Oceaan via de Atacama corridor, die Chili in 1884 na een oorlog in bezit kreeg.⁴⁶

Mensenrechten

Sinds het einde van de dictatuur in 1990 is de mensenrechtensituatie in Chili sterk verbeterd. Inmiddels kan gesteld worden dat de overheid over het algemeen de mensenrechten respecteert.⁴⁷

Zorgelijk blijft de onderdrukking van de inheemse Mapuche-indianen.⁴⁸ Ook sprak de United Nations Committee Against Torture nog in 2004 grote zorgen uit over gevallen van marteling en slechte behandeling door met name (paramilitaire) politie en gevangenenbewaarders.⁴⁹

Hoewel de grote Nederlandse wapenexporten naar Chili, gezien hun aard, niet rechtstreeks met de zich voordoende mensenrechtenschendingen in verband gebracht kunnen worden, zou van het niet leveren van wapens wel een belangrijk signaal kunnen uitgaan zolang sprake is van mensenrechtenschendingen.

Sociale ongelijkheid

De armoede in Chili is de afgelopen vijftien jaar sterk afgenomen, vooral en dat is dankzij de sterke economische groei. Het is daarmee het enige land in de wereld dat het VN Millennium Ontwikkelingsdoel betreffende armoede nu al heeft gehaald.⁵⁰ Deze op het eerste gezicht positieve ontwikkeling geeft echter een vertekend beeld. In 2005 leefde nog bijna 19% van de bevolking onder de nationale armoedegrens⁵¹ (met 4,7% in extreme armoede). Ook maskeert dit cijfer de negatieve gevolgen van door sterk neoliberaal beleid ingegeven privatiseringen van bijvoorbeeld onderwijs, gezondheidszorg en openbaar vervoer, waardoor de drempel voor toegang tot basisbehoeften verhoogd is.

45 Barend de Voogd, Globalisering in Latijns-Amerika, PLAN-Noticias, 7 maart 2005.

46 CIA, The World Factbook: Bolivia, mei 2006.

47 US Department of State, Chile – Country reports on human rights practices 2005, 8 maart 2006.

48 Amnesty International, Jaarboek, 2005; www.mapuche.nl

49 Amnesty International, Chile – Concerns on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment implementation of the United Nations Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, AMR 22/006/2004, 1 juli 2004.

50 ECLAC, The Millennium Development Goals – a Latin American and Caribbean perspective, juni 2005.

51 Mario Osava, The root cause of poverty in Latin America, IPS, 12 september 2005.

Tegelijk met de economie is ook de ongelijke inkomensverdeling verder gegroeid. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken schrijft hierover: "Achter het positieve macro-economische beeld van Chili gaat nog veel sociale ongelijkheid schuil. De belangrijke daling van de armoede heeft niet geleid tot een minder scheve inkomensverdeling. De inkomensverdeling is na die van Brazilië de meest ongelijke van Latijns-Amerika, 20% van de rijkste huishoudens neemt ongeveer 60% van het BNP voor haar rekening, terwijl 20% van de allerarmste huishoudens niet meer dan 4% van het BNP ontvangt. Bijna de helft (48,6%) van de armen is minderjarig (0-18 jaar)."⁵²

Het zou dan ook voor de hand liggen de snelle economische groei aan te wenden om deze enorme inkomensverschillen te verkleinen, de armoede verder terug te dringen en de beschikbaarheid van basisbehoeften te vergroten, in plaats van het geld te gebruiken voor de aanschaf van grote hoeveelheden wapens.

Parlement

De diverse wapenleveranties aan Chili zijn een aantal keer in de Tweede Kamer aan de orde geweest. Naast de al eerder genoemde Kamervragen over de betaling van smeergeld rond de levering van tanks, werden in maart 2005 en maart 2006 ook enkele vragen vanuit de Kamer beantwoord. De zorgen die de vragenstellers uitten over de wapenexporten, de stijgende Chileense defensieuitgaven, de spanningen tussen Peru en Chili en de kritiek van ontwikkelingsorganisaties werden door de regering niet gedeeld.

Over het laatste schreef Staatssecretaris van Economische Zaken Van Gennip: "De uitvoer van overtollig defensiematerieel wordt getoetst aan de criteria van de Europese gedragscode. De toets aan criterium acht van de Gedragscode waarbij de uitgaven aan defensie werden vergeleken met uitgaven van Chili aan sociale sectoren heeft een positief resultaat opgeleverd."⁵³

Een opmerkelijke uitspraak in het licht van de kritiek op de ongelijke inkomensverdeling in Chili die doorklinkt in de eerder aangehaalde uitspraken van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

52 Ministerie van Buitenlandse Zaken, Landenoverzicht Chili, juli 2005. Zie ook: Álvaro García Hurtado, Development in Chile 1990-2005 – Lessons from a positive experience, Research paper No. 2006/13, februari 2006.

53 Tweede Kamer, Wapenexportbeleid – verslag van een schriftelijk overleg, 22054 nr. 86, vastgesteld 2 maart 2005.

Publicaties sinds 1 januari 2005

- **Europese Grondwet: fundament voor de wapenindustrie.** Wendela de Vries/Martin Broek. Uitgave CtW, mei 2005.
- **Europese Grondwet: defensieagentschap en militair onderzoek.** Frank Slijper. Uitgave CtW, mei 2005.
- **Europese Grondwet: wapenlobby in Brussel.** Frank Slijper. Uitgave CtW, mei 2005.
- **The emerging EU Military-Industrial Complex.** Frank Slijper. Uitgave Transnational Institute/CtW, mei 2005.
- **Analyse Nederlandse wapenexportvergunningen 2004.** Frank Slijper. Uitgave CtW, oktober 2005.
- **The arms industry and the EU Constitution.** Wendela de Vries/Martin Broek. Uitgave European Network Against Arms Trade, januari 2006.
- **Wapens of ontwikkeling, militaire exportkredieten.** Marijn Peperkamp/Martin Broek. Uitgave CtW, maart 2006.
- **Onzichtbare handel. Doorvoer van wapens via Nederland.** Martin Broek. Uitgave NOVIB, mei 2006.
- **Kinderen buiten schot; Nederland, kleine wapens en de gevolgen voor kinderen.** Mark Akkerman/Martin Broek. Uitgave UNICEF, juni 2006.
- **Nederlandse wapenleveranties aan Chili.** Mark Akkerman. Uitgave CtW, oktober 2006.

Wordt donateur: Wapenhandel is te belangrijk om genegeerd te worden. Wapenhandel is onlosmakelijk verbonden met onderontwikkeling, schending van mensenrechten en machtsmisbruik. Nederland levert wapens aan meer dan 100 landen over de hele wereld. De Campagne tegen Wapenhandel doet onderzoek naar deze handel en stapt met haar kennis naar politiek, pers en maatschappelijke organisaties. Op deze manier lukt het ons vaak om de wapenhandel in te perken.

Om hier mee door te kunnen gaan doen we nadrukkelijk een beroep doen op uw steun. Wij zijn dan ook zo vrij u een gift te vragen op giro 3767096 (uw gift is aftrekbaar van de belasting. We zijn graag onafhankelijk en willen niet volledig gebonden zijn aan projectsubsidies en betaalde opdrachten, omdat dit het moeilijker maakt in te springen op de actualiteit. **Donateurs zijn daarom absoluut onmisbaar.** Bij voorbaat onze dank.

Campagne tegen Wapenhandel